

не зволікання з провадженням очної ставки може призвести до втрати фактору раптовості, який сприяє успішному досягненню мети слідчої дії [11, с. 275]. Тактично грамотно проведена очна ставка, навіть якщо в її ході і не вдалося подолати істотних суперечностей у показаннях, повинна справити на несумлінного учасника психологічний вплив, розхитати його установку на неправду, допомогти слідчому перевірити правдивість показань учасників, глибше вивчити їх психологічні якості, розробити нові напрямки розслідування.

Бібліографічні посилання

1. *Стахівський С.М.* Слідчі дії як основні засоби збирання доказів: Науково-практичний посібник. – К., 2009.
2. Криміналістика: Підручник для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / Кол. авт.: Глібок В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. – К., 2001.
3. *Лукьянчиков Е.Д.* Особенности расследования преступлений несовершеннолетних: Учебное пособие. – К., 1990.
4. *Салтевський М.В.* Криміналістика: Підручник. У 2-х ч. Ч. 2. – Х., 2001.
5. *Гаврилин Ю.В.* Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах: Учебное пособие. – М., 2004.
6. *Шурухнов Н.Г.* Криміналістика: Учебник. – 2-е изд., исправл. и доп. – М., 2008.
7. *Лісогор В.Г.* Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства: Наук.-практ. посібник. – Дніпропетровськ, 2005.
8. Криміналістика: Учебник / Под ред. И.Ф. Пантелеева, Н.А. Селиванова. – М., 1984.
9. *П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко, Н.І. Клименко та ін.* Криміналістика: Підручник. / За ред. П.Д. Біленчука. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2001.
10. *Городецька М.С.* Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ : монографія ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, доц. Л. М. Лобойка. – Дніпропетровськ. – 2010.
11. *Чаплинський К. О.* Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монограф. – Дніпропетровськ, 2011.

Надійшла до редакції 18.06.2012

О.В. Шамара

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Національна академія Служби безпеки України)

УДК 343.34

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ: МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Висвітлено проблемні питання протидії терористичній діяльності, за результатами аналізу антитерористичного законодавства України запропоновано конкретні шляхи його вдосконалення.

Ключові слова: *терористична діяльність, тероризм, ідеологія тероризму, антитерористичне законодавство, протидія терористичній діяльності, боротьба з тероризмом.*

Освещаются проблемные вопросы противодействия террористической деятельности, по результатам анализа антитеррористического законодательства Украины предлагаются конкретные пути его усовершенствования.

Ключевые слова: *террористическая деятельность, терроризм, идеология терроризма, антитеррористическое законодательство, противодействие террористической деятельности, борьба с терроризмом.*

The problem questions of counteraction terrorist activity are examined in this article. On the basis of analysis of counterterrorist legislation of Ukraine the concrete ways of its improvement are offered.

Keywords: *terrorist activity, terrorism, ideology of terrorism, counterterrorist legislation, counteraction terrorist activity, fight against terrorism.*

Постановка проблеми. Протидія терористичній діяльності залишається одним з головних завдань Служби безпеки України, оскільки, поперше, на сучасному етапі основною, реальною та потенційною загрозою національній безпеці України, стабільності в суспільстві у сфері державної безпеки є міжнародний тероризм; по-друге Служба безпеки України є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю [1], а по-третє, відповідно до ст. 2 Закону України «Про Службу безпеки України» до завдань Служби безпеки України входить попередження, виявлення, припинення тероризму та розкриття злочинів, передбачених ст. 258–258-5 КК України [2]. Актуальність зазначеної проблеми є дуже високою, оскільки обумовлена крім іншого тим, що специфіка геополітичного становища України характеризується наявністю потенційної та реальної конфронтаційності між двома глобальними центрами сили – Росією та Заходом [3, с. 72]. І Росія, і західні країни, безумовно, визнають важливість стратегічного положення нашої держави, але відводять їй роль пасивного гравця, яким маніпулюють для досягнення власних цілей. Україна є особливою сферою інтересів інших держав. Особливу небезпеку для країни становить існування напруги між двома світовими цивілізаціями – слов'яно-православної та мусульманської. Це спостерігається внаслідок того, що через територію України проходить так звана Балкано-кавказька дуга нестабільності. Наслідками такої напруги для України знову ж таки є досі невирішені протиріччя в Криму, в політико-культурній площині якого перехрещуються ісламська, євразійська та європейська геополітичні формації [3, с. 74]. Таким чином, аналіз зазначених вище та інших чинників, врахування існуючих політичних та соціальних суперечностей та геополітичних особливостей розташування території України дає підстави стверджувати про можливість виникнення і розвитку терористичній діяльності в нашій державі.

Протидія такого роду протиправній діяльності потребує вдоскона-

лення чинного антитерористичного законодавства як у силу динаміки розвитку цієї злочинної діяльності, так і з метою його узгодження з міжнародними та внутрішньодержавними законодавчими актами. Одне з таких завдань ставить Президент України. Так, у п. 12 Плану заходів з протидії тероризму на 2011–2013 роки, затвердженого указом Президента України № 898 від 02.09.2011 р., заплановано захід «здійснити аналіз національного законодавства у сфері боротьби з тероризмом, за результатами якого в разі потреби розробити і подати в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства».

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Питанню протидії терористичній діяльності у своїх роботах приділяли увагу такі науковці, як В. Антипенко, О. Бантишев, В. Глушков, А. Данилевський, В. Журавльов, В. Зеленецький, В. Ємельянов, В. Крутов, В. Коваленко, В. Кубальський, Ю. Марченко, С. Мохончук, Л. Новікова, М. Семикін та інші вітчизняні фахівці у цій сфері.

Метою цієї статті є аналіз антитерористичного законодавства України в площині узгодженості положень Закону України «Про боротьбу з тероризмом» з Кримінальним кодексом України, результати чого дозволять запропонувати конкретні шляхи вдосконалення зазначеного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення поставленої в статті мети зупинимось на аналізі окремих положень Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та Кримінального кодексу України. Слід звернути увагу на те, що при застосуванні терміна «*терористична діяльність*» автор насамперед має на увазі злочини, передбачені Кримінальним кодексом України: ст. 258 (терористичний акт); ст. 258-1 (втягнення у вчинення терористичного акту); ст. 258-2 (публічні заклики до вчинення терористичного акту); ст. 258-3 (створення терористичної групи та терористичної організації); ст. 258-4 (сприяння вчиненню терористичного акту); ст. 258-5 (фінансування тероризму). Позиція ґрунтується на тому, що у чинній редакції Закону України «Про боротьбу з тероризмом» терористичну діяльність визначено як діяльність, яка охоплює: планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів; підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об’єктів у терористичних цілях; організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах; вербування, озброєння, підготовку та використання терористів; пропаганду і поширення ідеології тероризму; фінансування та інше сприяння тероризму. Доречно звернути увагу на те, що у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» наведено вичерпний перелік видів терористичної діяльності.

Відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» терористична діяльність охоплює пропаганду і поширення ідеології тероризму [1]. Відсутність в українському правовому полі кримінальної відповідальності за цей вид терористичної діяльності не сприяє виконанню повноважень суб'єктами, на які безпосередньо покладено завдання здійснювати боротьбу з тероризмом. У разі вчинення особою таких дій вона не буде нести відповідальності, бо за них законодавцем не визначено покарання в жодному нормативно-правовому акті України, кримінальному законодавстві України зокрема.

На пострадянському просторі цій проблемі приділяють належну увагу. Так, Кримінальний кодекс Республіки Казахстан містить ст. 233-1 «Пропаганда тероризму або публічні заклики до вчинення актів тероризму». Кримінальний кодекс Республіки Узбекистан у ст. 244¹ передбачає відповідальність за виготовлення або розповсюдження матеріалів, які містять загрозу суспільній безпеці та громадському порядку, а саме: за виготовлення або зберігання з метою розповсюдження або поширення в будь-якій формі відомостей, матеріалів, що містять ідеї релігійного екстремізму, сепаратизму і фундаменталізму, заклики до погромів або насильницького виселення громадян або які спрямовані на створення паніки серед населення.

Відповідно до наведеного вище існує потреба у встановленні відповідальності за пропаганду і поширення ідеології тероризму, а так само за розповсюдження матеріалів, що пропагують ідеологію тероризму, форми, тактику та методи вчинення терористичних актів, а також інформації, що містить в собі вказівки, інструкції щодо здійснення терористичної діяльності. Одним із кроків у цьому напрямі стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму», що певною мірою створило законодавчі умови для забезпечення виконання положень цієї Конвенції в Україні. З урахуванням цього Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 258-2 «Публічні заклики до вчинення терористичного акту». Проте зазначена кримінально-правова норма не вирішує питання щодо відповідальності особи (осіб) за вчинення пропаганди і поширення ідеології тероризму. У зв'язку з цим доцільно внести зміни до Кримінального кодексу України, передбачивши відповідальність за пропаганду і поширення ідеології тероризму як складової терористичної діяльності, визначеної на законодавчому рівні.

Також залишається поза увагою відповідальність за ввезення в Україну літератури, брошур та іншої продукції, котра пропагує ідеологію тероризму, засоби та способи вчинення терористичних актів, що б дозволило створити умови для запобігання поширенню видавничої та іншої продукції, що пропагує ідеологію тероризму, а також надало

змогу правоохоронним органам ефективніше попереджувати терористичну діяльність у таких її проявах. У зв'язку з цим пропонується доповнити ст. 258-2 КК України новими частинами в такій редакції:

«3. Ввезення на територію України чи транзит через її територію та вивіз за її межі матеріалів, в яких пропагуються ідеологія тероризму, – ...». За такі порушення пропонуємо ввести покарання у виді позбавлення волі на строк до шести років з конфіскацією матеріалів, що пропагують ідеологію тероризму, форми, методи та тактику вчинення терористичних актів, засобів їх виготовлення та поширення, а також коштів, які передбачались на цю діяльність.

«4. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, як і за організацію таких діянь, – ...». За ці порушення пропонуємо ввести покарання у виді позбавлення волі на строк від шести до десяти років з конфіскацією матеріалів, що пропагують ідеологію тероризму, форми, методи та тактику вчинення терористичних актів, засобів їх виготовлення та розповсюдження, а також коштів, які передбачались на цю діяльність.

Запропоновані санкції відображають реальну суспільну небезпеку, яку несе в собі сьогодні ця діяльність. Доцільно також переглянути санкції чинної редакції ст. 258-2 КК України та привести її у відповідність до реалій сьогодення, тобто тих загроз людині, суспільству, державі, які несе будь-який вид терористичної діяльності.

Крім того, у рамках розглянутого також постає питання стосовно визначення поняття «ідеологія тероризму», яке повинно знайти своє відображення у ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом». Це дасть правозастосовним органам чітке розуміння щодо меж, якими охоплюється це поняття, у ході протидії поширенню ідеології тероризму. Проте розробники зазначеного поняття можуть зіштовхнутися із проблемою визначення поняття «тероризм», оскільки воно й досі не має уніфікованого формулювання і його зміст має різний характер. І тут не можна не погодитись із думкою С. Дикаєва, який зазначає, що перед тим як приймати закони, котрі спрямовані на протидію тероризму, й удосконалювати антитерористичне законодавство, доречно чітко визначити саме це явище [4, с. 9].

Визначення поняття «тероризм», надане в Законі України «Про боротьбу з тероризмом», дещо абстрактне, містить нечітко сформульовану мету та дещо дублює диспозицію ч. 1 ст. 258 КК України. Більше того, зазначене поняття в такому формулюванні не охоплює, наприклад, такого суспільно небезпечного діяння, як створення терористичної групи чи терористичної організації, та інших видів терористичної діяльності. Піддають критиці визначення поняття «тероризм» в Законі України «Про боротьбу з тероризмом» і вітчизняні дослідники, вказуючи на його недоліки, зокрема на те, що воно при-

пускає численні тлумачення та може охоплювати собою і діяння, які не є за своєю суттю тероризмом [5, с. 9].

На думку автора, термін «*тероризм*» слід розглядати виключно як явище та розмежовувати його з суспільно небезпечними діями, визначеними злочинами ст.ст. 258-258⁵ КК України, які відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» охоплюються поняттям «терористична діяльність».

Виходячи з аналізу законодавства України, слід звернути увагу на те, що в деяких нормативно-правових актах відсутній аспект, який чітко визначено в ч. 2 ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»; насамперед йдеться про те, що терористична діяльність охоплює пропаганду і поширення ідеології тероризму. Це, зокрема, закони України «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації», «Про інформацію».

На думку американського аналітика Б. Хофмана, є фактом, що тероризм та засоби масової інформації пов'язані між собою взаємовигідними відносинами, використовуючи один одного у міру своїх можливостей [6, с. 173]. Напевно, слід погодитись з цією думкою, враховуючи факти, наведені Б. Хофманом у роботі «Тероризм – взгляд изнутри», тому вбачається доцільним внести деякі зміни в окремі закони України, а саме: ч. 2 ст. 2 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 р. викласти у редакції: *«Телерадіоорганізації не мають права у своїх програмах розголошувати дані, що становлять державну таємницю або іншу таємницю, яка охороняється законодавством, закликати до насильницької зміни або повалення існуючого державного і суспільного ладу, порушення територіальної цілісності України, вести пропаганду війни, ідеології тероризму, насильства і жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, поширювати порнографію або іншу інформацію, яка підриває суспільну мораль або підбурює до правопорушень, принижує честь і гідність людини»*; ст. 3 Закону України «Про друковані засоби масової інформації» викласти в такій редакції: *«Друковані засоби масової інформації в Україні не можуть бути використані: ... для пропаганди війни, ідеології тероризму, насильства та жорстокості, ...»*; ч. 1 ст. 46 «Неприпустимість зловживання правом на інформацію» Закону України «Про інформацію» викласти у такій редакції: *«Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, ідеології тероризму, насильства, жорстокості, розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини»* [7, с. 94].

Окремо слід звернути увагу на вдосконалення ч. 1 ст. 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», яку пропонується викласти у редакції: *«В Україні заборонено створення та діяльність організацій,*

мета або дії яких спрямовані на планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів; підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях; організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах; вербування, озброєння, підготовку та використання терористів; пропаганду і поширення ідеології тероризму; фінансування та інше сприяння тероризму або вчинення злочинів, передбачених статтями 258–258-5 Кримінального кодексу України. Організація, що здійснює терористичну діяльність і визнана за рішенням суду терористичною, підлягає ліквідації, а належне їй майно конфіскується в доход держави».

Це надасть чіткі критерії, відповідно до яких суди України будуть визнавати організацію терористичною.

Зміни, яких зазнало вітчизняне антитерористичне законодавство у зв'язку із прийняттям національним Парламентом Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» № 2258-VI від 18.05.2010 (далі – Закон), потребують аналізу в частині змін, що зазнали Кримінальний кодекс України (далі – КК України) та Закон України «Про боротьбу з тероризмом».

У Законах «Про боротьбу з тероризмом» та «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» надано уніфіковане визначення поняття фінансування тероризму: *«надання чи збір активів будь-якого роду з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для організації, підготовки і вчинення окремим терористом або терористичною організацією визначеного Кримінальним кодексом України терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроба здійснення таких дій»*, а окремою кримінально-правовою нормою передбачено відповідальність за фінансування тероризму – ст. 258-5 КК України. Проте частину першу цієї статті викладено у редакції: *«Фінансування тероризму, тобто дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, сприяння вчиненню терористичного акту, створення терористичної групи (організації)»*.

Із врахуванням цього постає питання, наскільки такі зміни сприятимуть ефективній протидії тероризму, чи, як вважає автор, привільніше було б сказати «протидії терористичній діяльності», оскільки цей термін має законодавчо оформлені межі, які легко зрозуміти практичному працівнику підрозділів, що безпосередньо здійснюють таку діяльність відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом». Для цього слід звернутись до чинних правових норм вітчизняного антитерористичного законодавства та здійснити відповідний аналіз.

Зупинимось на аналізі тих змін, які стали наслідком прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Перше, що звертає на себе увагу в цих законодавчих новелах, – це різний підхід до визначення поняття «*фінансування тероризму*» в аспекті елементів як об'єктивної, так і суб'єктивної сторони суспільно небезпечного діяння. Зокрема, у КК України передбачена спеціальна мета – фінансове або матеріальне забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації). У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» та «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» законодавець передбачив елемент суб'єктивної сторони, який не знайшов відображення у диспозиції ст. 258-5 КК України – *«надання чи збір активів будь-якого роду з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для організації...»*. Крім того, поняття «*фінансування тероризму*» передбачає *«надання чи збір активів будь-якого роду з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково для організації, підготовки і вчинення окремим терористом або терористичною організацією...»*, а визначення цього поняття у ст. 258-5 КК України передбачає *«дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації)...»*. На думку автора, зазначені вище речі повинні бути узгоджені в базових антитерористичних законах при формулюванні понятійного апарату та конструюванні диспозиції кримінально-правової норми. Зокрема, якщо брати до уваги ч. 3 ст. 28 (вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією) КК України, то вбачається доцільним у визначенні цього терміну передбачити таке формулювання, як організована терористична група [8, с. 75-77; 9, с. 324-330].

Виходячи з того, що однією із головних вимог імплементації є строге слідування цілям і змісту міжнародного нормативного акта, законодавець при формулюванні терміну «*фінансування тероризму*» у ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» виходив передусім із положень Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням

тероризму (далі – Конвенція) [10]. Так, згідно зі ст. 2 Конвенції «*фінансування тероризму*» визнається злочином у разі, коли *будь-яка особа вчиняє злочин у сенсі зазначеної Конвенції, якщо воно будь-якими методами, прямо чи опосередковано, незаконно та умисно надає кошти або здійснює їх збір з наміром, щоб вони використовувались, або при усвідомленні того, що вони будуть використані, повністю чи частково, для вчинення терористичних злочинів у формулюваннях, наведених у підпунктах (а) і (б) пункту 1 вказаної статті Конвенції* [11, с. 299]. Наведений в Конвенції склад злочину, що кваліфікується як фінансування тероризму (терористичного злочину), містить дві основні складові об'єктивної сторони: **надання або збирання коштів**. *Надання коштів* – активна дія, яка виявляється у вигляді передачі, переказу, пересилання чи переправлення іншим шляхом коштів адресату. *Збирання (збір) коштів* – активна дія, суть якої полягає в можливості брати кошти з багатьох (різних) джерел. Процес збирання може складатися з певних етапів. На думку автора, при конструюванні диспозиції ст. 258⁵ КК України доцільно було б використовувати підхід, запропонований у Конвенції, зокрема щодо елементів суб'єктивної сторони цього злочину.

Для правозастосовної практики потребує також конкретизація у Законах України «Про боротьбу з тероризмом» та «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» у змісті терміна «*фінансування тероризму*» слів «*будь-якої іншої терористичної діяльності*», адже вільне трактування цих слів ніякої користі для правозастосовної практики не принесе, більше того, законодавець у Законі України «Про боротьбу з тероризмом» надав вичерпний їх перелік.

Досліджуючи питання фінансування тероризму, доречно ще раз звернутися до Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, яка, зокрема, містить три основні положення, що торкаються національних норм про фінансування тероризму: фінансування тероризму повинно визнаватися злочином у внутрішньодержавному законодавстві; держава, що підписала зазначену Конвенцію, повинна забезпечити судовий процес; держави повинні створити систему протидії терористичним актам [11, с. 299-301]. Разом із тим слід зауважити, що у Конвенції не визначено обов'язок країн-учасниць передбачати спеціальну норму, яка встановлюватиме кримінальну відповідальність за фінансування тероризму. Зокрема, у Конвенції визначено, що кожна країна-учасниця вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для визначення злочинами згідно з внутрішнім правом злочинів, вказаних у ст. 2 Конвенції [11, с.301]. Тому незрозуміло, чому законодавець визначив відповідальність за фінансування терористичної діяльності окремою кримінально-правовою нормою? Адже ст. 258-3 та ст.

258-4 КК України у попередній редакції передбачала відповідальність за матеріальне сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації та фінансування, матеріальне забезпечення особи з метою вчинення терористичного акту відповідно. Під матеріальним сприянням створенню або діяльності терористичної організації чи терористичної групи, на думку автора, слід розуміти забезпечення терористичної групи чи терористичної організації коштами у національній валюті України чи в іноземній валюті, а також надання членам зазначених угруповань зброї, транспорту тощо як у процесі створення терористичного угруповання, так і в період безпосереднього здійснення терористичної діяльності.

У рамках цього також доречно звернутись до спеціальних рекомендацій ФАТФ по боротьбі з фінансуванням тероризму, зокрема, до другої рекомендації, яка пропонує кожній країні законодавчо встановити злочинний характер фінансування тероризму, терористичних актів та терористичних організацій [11 с. 315]. Проте у зазначеній рекомендації не визначено, що національне кримінальне законодавство країн повинно мати окрему кримінально-правову норму «фінансування тероризму».

У зв'язку з цим, на нашу думку, існує проблема інтерпретації ст. 4 Конвенції та другої рекомендації ФАТФ по боротьбі з фінансуванням тероризму в національних законодавствах країн світу. Так, у Канаді (ст. 83.05 – 83.12 Кримінального кодексу) боротьба з фінансуванням тероризму ґрунтується на створенні Урядом списків фізичних осіб та організацій, пов'язаних з тероризмом. На острові Барбадос (Антитерористичний закон 2002-6) акцент у протидії фінансуванню тероризму зроблено на дефініцію злочину. У Європейському Союзі використовується змішана система: країни визначають зміст фінансової концепції тероризму, а одне з завдань Європейської Ради полягає у визначенні санкцій (Резолюція від 27 грудня 2001 р. EG 2580-2001). У Великобританії у 2000 р. було прийнято новий Закон про боротьбу з тероризмом. У Законі спеціально виділяють злочини, пов'язані з «терористичною власністю», під якою розуміють (ст. 14): а) гроші або інше майно, яке «можливо повинно використовуватися з терористичною метою» (включаючи засоби забороненої організації); б) доходи, отримані в результаті створення актів тероризму; в) доходи від дій, вчинених з терористичною метою. Федеральний уряд Німеччини здійснює безліч заходів по боротьбі з фінансуванням тероризму на національному та міжнаціональному рівні. Так, підтримуючи роботу ФАТФ, Німеччина приводить своє законодавство у відповідність до 40 Рекомендацій ФАТФ. Федеральний уряд модернізував Закон «Про відмивання грошей» та в Кредитний Закон додатково внесено зміни про фінансування тероризму. Четвертим Законом «Про сприяння фінансовому ринку» та Кредитним законом було закріплено право Фе-

деральної служби надзору за кредитними організаціями на ознайомлення з інформацією щодо рахунків клієнтів. Кредитні організації наразі зобов'язані створити внутрішню систему безпеки для попередження фінансування тероризму. У кримінальному законодавстві Франції застосовано принцип, відповідно до якого тероризм і фінансування тероризму не розглядаються як окремі злочини і відповідні санкції не визначаються. Замість цього у випадку вчинення передбачених у Кримінальному кодексі складів злочину до винних застосовуються більш суворі санкції, якщо злочинні дії були вчинені з терористичною метою. До терористичних злочинів, відповідно до ст. 421-1 КК Франції, належать також крадіжка та розбійне вимагання, метою якого є порушення громадського порядку шляхом залякування чи терору. Однак за змістом даної статі такі дії пов'язані з метою отримати засоби для проведення терактів. Якщо звернутись до кримінального законодавства інших країн світу (Швеція, Данія, Естонія, Австрія, Голландія, Туреччина, Японія, Південна Корея, Польща, Аргентина, Німеччина), то слід констатувати, що воно не містить окремої норми, яка б передбачала кримінальну відповідальність безпосередньо за фінансування тероризму.

Окремо потребує уніфікації понятійний апарат, визначений у ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» і ст. 28 КК України. На основі проведеного дослідження [8, с. 53-69; 12, с. 128-130; 13, с. 289-291; 14, с. 52-55] пропонуємо з метою визначення форм співучасті Закон України «Про боротьбу з тероризмом» викласти в такій редакції:

«терористична група – група з декількох осіб (дві або більше), які об'єдналися з метою здійснення терористичної діяльності; *організована терористична група* – група з декількох осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для здійснення терористичної діяльності, об'єднані єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямовані на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи; *терористична організація* – стійке об'єднання п'ятьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлені певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і здійснення терористичної діяльності. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації».

Рамки статті не дозволяють зупинитися на всіх протиріччях (неузгодженостях), які існують в антитерористичному законодавстві України, та його недоліках [13, 15, с. 391-394; 16, с. 208-211; 17, с. 468-476; 18, с. 321-326; 19, с. 145-154; 20]. Тому автор прагнув звернути увагу, на його думку, на ту їх частину, яка потребує першочергової уваги і дій збоку законодавця.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, слід констатувати, що на сьогодні наявні не врегульовані позиції в антитерористичному законодавстві України, які потребують системного, комплексного вирішення шляхом узгодження існуючих норм законодавчих актів у сфері протидії терористичній діяльності. Запропоновані автором зміни до законодавства України спрямовані на створення умов для ефективної протидії терористичній діяльності, а також на ефективне запобігання та протидію поширенню ідеології тероризму, тактики та методики вчинення терористичних актів. Автор з розумінням ставиться до того, що запропоновані пропозиції мають дискусійний характер, тому й надалі буде намагатися досліджувати зазначене питання з метою чіткого обґрунтування на підставі власних наукових пошуків та наявних у науковому середовищі напрацювань у сфері, що досліджується.

Бібліографічні посилання

1. ВВР. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
2. ВВР. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
3. Глушков В.О. Геополітичні чинники розвитку тероризму в Україні // Тероризм і національна безпека України: Матеріали міжнар. конф. – К., 2003. – С. 70-81.
4. Дикаев С.У. Террор, тероризм и преступления террористического характера (криминологическая и уголовно-правовое исследование). – СПб., 2006.
5. Кубальський В.Н. Кримінально-правові проблеми протидії тероризму: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 2007.
6. Хофман Б. Терроризм – взгляд изнутри = Inside terrorism. – М., 2003.
7. Бантишев О.Ф., Шамара О.В. Відповідальність за ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості // Юридичний радник: журнал юристів України. – 2006. – № 1 (9). – С. 92-94.
8. Бантишев О.Ф., Шамара О.В., Чорний Р.Л. Протидія терористичній діяльності (кримінально-правові аспекти): Монограф. – К., 2011.
9. Шамара О.В. Новели антитерористичного законодавства України та проблеми їх застосування у практичній діяльності // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару. – Х., 2010. – С. 324-330.
10. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму прийнята резолюцією 54/109 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1999 р., ратифікована Верховною Радою України із заявою Законом № 149-IV від 12 вересня 2002 року // ВВР. – 2002. – № 43. – Ст. 316.
11. Международно-правовые основы борьбы с терроризмом: Сб. док-тов / Сост. В.С. Овчинский. – М., 2003.
12. Никитюк Ю.А., Шамара О.В. Проблемні питання та шляхи удосконалення антитерористичного законодавства України // Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренко. – 2010. – № 3. – С. 123-130.
13. Шамара О.В. Терористична діяльність та її види // Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса, 2009. – С. 288-291.
14. Бантишев О.Ф., Шамара О.В., Чорний Р.Л. Кримінальний кодекс України: дискусійні питання окремих положень Особливої частини: Монограф. – К., 2011.
15. Шамара О.В. Кримінальна відповідальність за терористичний акт міжнародного характеру // 10 років чинності Кримінального кодексу України : проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І.

Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х., 2011. – С. 391-394.

16. *Шамара А.В.* Освобождение от уголовной ответственности за участие в террористической деятельности по законодательству Украины // Терроризм и экстремизм в России и странах АТР: проблемы правового регулирования и противодействия: Матер. Междунар. науч.-практ. конфер. / Научн. ред. проф. А.И. Коробеев. – Владивосток, 2010. – С. 208-211.

17. *Шамара О.В.* Шляхи удосконалення антитерористичного законодавства України в контексті протидії і поширенню ідеології тероризму // Захист демократичних цінностей і дотримання прав людини у діяльності спецслужб: V міжнар. конф., 19 квіт. 2011 р.. – К.; Х., 2011. – С. 468-476.

18. *Шамара О.В.* Застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності за участь у терористичній діяльності (досвід деяких країн світу у цій сфері). // Право і національна безпека: актуальні проблеми теорії та практики: Матер. наук.-практ. конф. / Редкол. С. Кучерина (гол. ред.), В. Столбов. – Х., 2009. – С. 321-326.

19. *Шамара О.В.* Родовий об'єкт злочинів, передбачених статтями 258-258-4 Кримінального кодексу України // Вісник Запорізького юрид. ін-ту Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. – 2010. – № 2. – С. 145-154.

20. *Бантшиев О.Ф., Шамара О.В.* Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): Монограф. – 2-е вид., переробл. та доп. – К., 2010.

Надійшла до редакції 03.04.2012

О.А. Шевченко

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.85

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ В УКРАЇНІ

Проаналізовано основні наукові роботи щодо проблем діяльності підрозділів карного розшуку із запобігання злочинам та визначено основні сучасні проблеми, пов'язані з цим видом діяльності.

Ключові слова: запобігання злочинам, органи внутрішніх справ України, оперативні підрозділи, карний розшук, стан.

Анализируются основные научные работы по проблемам деятельности подразделений уголовного розыска по предотвращению преступлений и определяются основные проблемы, связанные с этим видом деятельности.

Ключевые слова: предотвращение преступлений, органы внутренних дел Украины, оперативные подразделения, уголовный розыск, состояние.

The basic advanced studies on the problems of activity of subdivisions of criminal search on prevention of crimes are analyzed in this article and basic problems, related to this type of activity are determined.